

УДК 378.14

Н. А. Хміль

МОТИВАЦІЙНИЙ КРИТЕРІЙ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

© Хміль Н. А., 2017

<http://orcid.org/0000-0002-1218-8042>

<http://doi.org/10.5281/zenodo.576017>

У статті наголошується, що професійна готовність майбутнього учителя до використання хмарних технологій у навчально-виховному процесі як цілісне утворення інтегрує в собі мотиваційно-ціннісний компонент, як необхідний та системоутворюючий. Розкривається зміст мотиваційного критерію, який є мірою для оцінки ступеню усвідомлення студентами необхідності опанування хмарних технологій та їх використання для продуктивної організації навчальної, проектної, дослідницької, самостійної та позанавчальної діяльності учнів із метою всебічного розвитку їх особистості. Теоретично обґрунтовуються показники мотиваційного критерію, оцінка яких здійснювалася відповідно до розробленого діагностичного інструментарію: тест-опитувальник для діагностики мотивації досягнення успіху (методика Т. Елєрс), діагностика мотивів навчальної діяльності студентів (методика А. Реан і В. Якунін у модифікації Н. Бадмаєвої), анкета «Педагогічна самооцінка здатності майбутніх учителів до організації навчально-виховного процесу із використанням хмарних технологій» (розроблена самостійно), анкети «Мотивація студентів педагогічного вишу до самоосвіти» (розроблена самостійно). Враховуючи ступінь прояву визначених показників мотиваційного критерію професійної готовності майбутніх учителів, у статті виокремлюються три рівні його сформованості: низький (репродуктивний), середній (рефлексивний), високий (дослідницький).

Ключові слова: майбутні учителі, мотивація, мотиваційний критерій, показники, рівні, мотиваційний критерій, хмарні технології, професійна готовність.

Хміль Н. А. Мотивационный критерий профессиональной готовности будущих учителей к использованию облачных технологий в учебно-воспитательном процессе.

В статье отмечается, что профессиональная готовность будущего учителя к использованию облачных технологий в учебно-воспитательном процессе как целостное образование интегрирует в себе мотивационный компонент, как необходимый и системообразующий. Раскрывается содержание мотивационного критерия, который является мерой оценки степени осознания студентами необходимости освоения облачных технологий и их использования для продуктивной организации учебной, проектной,

исследовательской, самостоятельной и внеучебной деятельности учащихся с целью всестороннего развития их личности. Теоретически обосновываются показатели мотивационного критерия, оценка которых осуществлялась в соответствии с разработанным диагностическим инструментарием: тест-опросник для диагностики мотивации достижения успеха (методика Т. Элерс), диагностика мотивов учебной деятельности студентов (методика А. Реан и В. Якунин в модификации Н. Бадмаевой), анкета «Педагогическая самооценка способности будущих учителей к организации учебно-воспитательного процесса с использованием облачных технологий» (разработана самостоятельно), анкеты «Мотивация студентов педагогического вуза к самообразованию» (разработана самостоятельно). Учитывая степень проявления определенных показателей мотивационного критерия профессиональной готовности будущих учителей, в статье выделяются три уровня его сформированности: низкий (репродуктивный), средний (рефлексивный), высокий (исследовательский).

Ключевые слова: будущий учитель, мотивация, мотивационный критерий, показатели, уровни, мотивационный критерий, облачные технологии, профессиональная готовность, познавательный интерес.

Khmil N. A. Motivational Criterion of Professional Readiness of Future Teachers to Using Cloud Technologies in Educational Process.

The article notes stresses that professional readiness of future teachers to using Cloud technologies in educational process as holistic education integrates a motivational and value component, as important and system-building. The article deals with the contents of motivational criterion which, according to the author, is a measure for assessing students' awareness of the importance of mastering Cloud technologies and their use for productive training, project, research, self and extra-curricular activities of students, aiming at full development of their personalities. Indicators of motivational criterion are theoretically explained. Their assessment is carried out in accordance with the developed diagnostic tools: a test questionnaire for diagnosing succeed motivation (methodology by Ernst Heinrich Ehlers), diagnosing motives of students' learning activities (methodology by A. Rean and V. Yakunin with modification by N. Badmaev), a questionnaire "Pedagogical self-assessment of future teachers's abilities to organizing educational process with Cloud technologies" and "Motivation of University students to self-education" (author's methodology). Taking into account the degree of certain indicators of motivational criterion in professional readiness of future teachers, there are three levels of its formation: low (reproductive), intermediate (reflexive), high (research).

Key words: prospective teacher, motivation, motivational criterion, indicators and levels of motivational criterion, Cloud technologies, professional readiness.

Постановка проблеми. Вплив технічного прогресу, розвиток сучасних інформаційних освітніх технологій (технології Веб 2.0, мобільне навчання,

хмарні технології тощо) актуалізує проблему підготовки компетентного та творчого вчителя, який володіє інтегрованими знаннями в галузі сучасних інформаційних технологій, здатний самостійно опанувати нові засоби інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), добирати ефективні педагогічні та інформаційні технології задля покращення якості навчання учнів, створювати інформаційно-навчальні середовища, організувати навчально-виховний процес на високому рівні з використанням сучасних інформаційних технологій.

Такий перебіг справ значно актуалізує звернення до мотивації майбутнього вчителя як головної рушійної сили в процесі формування професійної готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій у навчально-виховному процесі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Успіх професійного навчання визначається готовністю студента до професійно-спрямованої діяльності. Теоретичні засади формування професійної готовності висвітлені у наукових працях (М. Дьяченко, І. Зимня, Л. Кандибович, О. Леонт'єв, В. Моляко, К. Платонов, А. Прангішвілі, Р. Сімко, В. Чичикін, Д. Узнадзе та ін.); до інноваційної професійної діяльності (О. Бартків, І. Богданова, Ю. Будас, Ю. Власенко, І. Гавриш, О. Ібатулліна та ін.).

Сучасні проблеми підготовки майбутніх учителів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності та навчальному процесі розглядаються у таких аспектах: побудова системи підготовки майбутніх учителів (М. Жалдак, Н. Молотков, Н. Морзе, Н. Солопова, О. Спірін, С. Раков, С. Удалов та інші); формування готовності студентів педагогічних закладів різного рівня акредитації до використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності (О. Брискіна, Н. Диканська, С. Ісакова, О. Разінкіна, Л. Шевцова та інші); формування готовності вчителів предметників, зокрема майбутніх учителів гуманітарного профілю (Р. Гурін, Л. Тітова та інші), формування ІТ-готовності майбутнього учителя іноземних мов (А. Гуржій, Л. Карташова, В. Лапінський).

Про значний інтерес педагогів до проблеми використання хмарних технологій в освітньому процесі зазначено такими вченими: Н. Бахмат, А. Газейкіна, Ю. Дюлічева, І. Іванов, М. Кадемія, В. Кобися, О. Коротун, К. Круподьорова, А. Кувіна, Н. Морзе, Л. Рождественська, З. Сайдаметова,

О. Свіриденко, Н. Склейтер, Н. Сороко, А. Стрюк, В. Шевченко, М. Шиненко, Л. Телешевська, Ю. Триус, К. Хеввіт, Б. Ярмахов та ін.

Утім, аналіз наукової літератури, дає підстави стверджувати, що проблема розробки критеріїв оцінювання рівня професійної готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій у навчально-виховному процесі як інструменту для подальшого вимірювання (діагностики) і проведення експериментальної роботи нині залишається недостатньо дослідженою.

Метою статті є обґрунтування важливості формування мотиваційно-ціннісного компоненту професійної готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій у навчально-виховному процесі, розробці мотиваційного критерію та його показників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення стану наукової розробки проблеми дозволяє констатувати, що мотивація є одним із найважливіших чинників, що забезпечує успіх у діяльності, від неї залежить активність особистості, вона спрямовує на досягнення чітко окресленої мети [4; 6]. І. Гавриш стверджує, що будь-яка діяльність завжди полімотивована, оскільки зумовлюється складним переплетінням різноманітних мотивів [3, с. 136].

Аналіз наукових праць, присвячених дослідженню професійної готовності майбутніх учителів та її структурних компонентів надав можливість дотримуватися наступного положення, що професійна готовність майбутніх учителів до використання хмарних технологій у навчально-виховному процесі як цілісне утворення включає мотиваційно-ціннісний компонент, який є першим, провідним і системоутворюючим – виражає особистісні та психологічні якості, наявність інтересу, потреби, прагнення досягти успіху в ефективній організації навчально-виховного процесу із застосуванням хмарних технологій, усвідомлення їх переваг та недоліків, педагогічних можливостей, потреби до самоосвіти у цьому напрямі педагогічної діяльності, прояв ініціативи, прагнення до творчої активності, здатності до самоаналізу та рефлексії.

Для діагностики сформованості мотиваційно-ціннісного компоненту професійної готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій у навчально-виховному процесі ми виокремили мотиваційний

критерій. У педагогічному словнику критерій (від грец. *kriterion* – засіб для судження (міркування)) визначається як ознака, на основі якої здійснюється оцінка, визначення або класифікація чогось; міра судження, оцінки будь-якого явища [7, с. 149]. У словнику української мови критерій трактується як підстава для оцінки, визначення або класифікації чогось; мірило [10, с. 349]. Г. Білецька зазначає, що «у педагогічній науці критерії визначають характеристики, за якими оцінюють та порівнюють педагогічні явища, процеси тощо» [1, с. 20]. Н. Замерченко під критерієм розуміє якісну характеристику об'єкту моніторингового дослідження, еталонну ознаку, що є основою класифікації [5].

Як зазначено у дослідженні С. Решетника, «система міжнародних стандартів ISO критерій визначає як міру відбиття цілісності властивостей об'єкта, що забезпечує його існування; методологічний інструментарій управління якістю освіти; ідеальний зразок, що відображає вищий, досконалий рівень досліджуваного явища; засіб вибору або виміру альтернатив. А показник – це конкретний вимірник критерію, що робить його доступним для спостереження, обліку й фіксування» [8, с. 218].

Таким чином, можна зробити висновок, що мотиваційний критерій сформованості професійної готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій у навчально-виховному процесі – це міра для оцінки ступеню усвідомлення студентами необхідності опанування хмарних технологій та їх використання в навчально-виховному процесі.

У наукових дослідженнях (Є. Воропаєва, Г. Ісаєва, Н. Замерченко, О. Ковальчук, О. Леонтьєв, Т. Пахомова, Г. Раджабалієв, В. Свистун та ін.) мотиваційний критерій розглядається як мотиви, інтереси, потреби які визначають здатність та спрямованість людини до саморегуляції, самовизначення, самореалізації, рефлексії, самоствердження.

Мотиваційний критерій оцінювання рівня готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій у навчально-виховному процесі характеризується прагненням до оволодіння хмарними сервісами, наявністю особистого інтересу до можливих способів їх застосування у навчально-виховному процесі, усвідомленням важливості оволодіння вміннями використовувати хмарні технології у навчально-виховному процесі; наявністю чітко визначеної програми саморозвитку щодо їх використання; здатністю проявляти творчість у створенні нових знань.

Стан або рівень розвитку об'єкту, що вивчається відповідно до визначених критеріїв характеризується наявністю показників, які відбивають найбільш важливі стійкі властивості об'єкта, що забезпечують його існування (В. Багрій, Г. Белецька, О. Деревянко, С. Решетник, Ю. Романишин, В. Тернопільська та ін.). Як зазначає С. Решетник, показникам відводиться важлива роль у діагностуванні, а саме, завдяки ним, створюється можливість судити про розвиток явища, що вивчається [8, с. 218]. Показникам властива конкретність, що у свою чергу надає можливість розглядати їх більш частково по відношенню до критерію, і діагностичність, що дозволяє йому бути доступним для спостереження й обліку.

Ураховуючи, вище зазначене, у контексті нашого дослідження показниками мотиваційного критерію ми визначили:

- усвідомлення студентами значущості педагогічного потенціалу хмарних технологій, потреба в оволодінні інформаційно-технологічними знаннями та інструментально-технологічними вміннями необхідними для роботи з хмарними сервісами; переважання пізнавальних мотивів;
- розуміння важливості використання хмарних сервісів майбутніми вчителями для продуктивної організації навчальної, проектної, дослідницької, самостійної та позанавчальної діяльності учнів із метою всебічного розвитку їх особистості;
- прагнення до самовдосконалення, самоосвітньої діяльності, бажання створювати, реалізовувати та поширювати нові ідеї щодо застосування хмарних технологій у навчально-виховному процесі.

Оцінювання визначених показників мотиваційного критерію здійснювалося відповідно до розробленого діагностичного інструментарію (авторські, адаптовані та розроблено спеціальні методики) (див. табл. 1).

Для оцінки мотиваційного критерію необхідно вивчити інтереси студентів до виконання спеціально дібраних та розроблених завдань, встановити як студенти здійснюють самоаналіз, чи спроможні до само пізнавальної та самоосвітньої діяльності, як регулюють та корегують свої дії під час виконання творчих завдань, як проявляються вольові зусилля в складних ситуаціях.

Таблиця 1

Діагностичний інструментарій оцінювання мотиваційного критерію професійної готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій у навчально-виховному процесі

Показники	Метод діагностики
1. Усвідомлення значущості педагогічних можливостей хмарних технологій, прагнення студентів в опануванні інформаційно-технологічних знань та інструментально-технологічних умінь необхідних для роботи із хмарними сервісами.	Тест-опитувальник для діагностики мотивації досягнення успіху методика Т. Елерс), Діагностика мотивів навчальної діяльності студентів (методика А. Реан и В. Якунін у модифікації Н. Бадмасвої), Спостереження.
2. Розуміння важливості використання хмарних сервісів майбутніми вчителями для продуктивної організації навчальної, проектної, дослідницької, самостійної та позанавчальної діяльності учнів із метою всебічного розвитку їх особистості.	Анкета «Педагогічна самооцінка здатності майбутніх учителів до організації навчально-виховного процесу із використанням хмарних технологій» (розроблена самостійно), спостереження
3. Прагнення до самовдосконалення, самоосвітньої діяльності, бажання створювати, реалізовувати та поширювати нові ідеї щодо застосування хмарних технологій у навчально-виховному процесі.	Анкети «Мотивація студентів педагогічного вишу до самоосвіти» (розроблена самостійно), спостереження.

Враховуючи ступінь прояву визначених показників мотиваційного критерію, виокремлюємо рівні сформованості мотиваційно-ціннісного компоненту готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій у навчально-виховному процесі: високий (дослідницький); середній (рефлексивний); низький (репродуктивний).

Високий рівень (дослідницький) сформованості мотиваційного критерію професійної готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій у навчально-виховному процесі характеризується проявом активності та наполегливості під час виконання запропонованих завдань, усвідомленням значущості педагогічного потенціалу хмарних сервісів, активним прагненням студентів оволодіти інформаційно-технологічними знаннями та інструментально-технологічними вміннями необхідними для роботи із ними. Майбутній учитель має стійку мотивацію до постійного самовдосконалення та самоосвітньої діяльності, бажання створювати, реалізовувати та поширювати нові ідеї щодо застосування хмарних технологій у навчально-виховному процесі.

Середній рівень (рефлексивний) сформованості мотиваційного критерію готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій у навчально-виховному процесі характеризується розумінням студентами важливості педагогічного потенціалу хмарних сервісів, виявленням інтересу до використання хмарних сервісів у навчально-виховному процесі, але побоюванням труднощів в організації навчальних занять із їх застосуваннями, фрагментарним прагненням до самовдосконалення, самоосвіти та бажанням створювати, реалізовувати та поширювати нові ідеї щодо застосування хмарних технологій у навчально-виховному процесі, виявленням певного інтересу до здобуття інформаційно-технологічних знань та інструментально-технологічних умінь необхідних для роботи із хмарними сервісами.

Низький рівень (репродуктивний) сформованості мотиваційного критерію готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій у навчально-виховному процесі характеризується розумінням студентами педагогічного потенціалу хмарних сервісів, не бажанням здобувати інформаційно-технологічні знання та інструментально-технологічні вміння необхідні для роботи із хмарними сервісами, відсутністю прагнення до самовдосконалення, самоосвітньої діяльності, бажання створювати, реалізовувати та поширювати нові ідеї щодо застосування хмарних технологій у навчально-виховному процесі, а також демонстрацією прихильності репродуктивного навчання.

Висновки. Отже, підсумовуючи викладене, зазначимо, що осмислення студентами власних мотивів, потреб, інтересів, цінностей, прагнень щодо здійснення професійної педагогічної діяльності в інноваційних умовах є спонукальним чинником до оволодіння хмарними технологіями та методикою їх застосування в навчально-виховному процесі задля підвищення свого професійного рівня й розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності у цьому напрямі.

Перспективи подальших досліджень полягають у висвітленні результатів експериментальної перевірки рівнів сформованості мотиваційно-ціннісного компоненту професійної готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій у навчально-виховному процесі.

Література

1. Білецька Г.А. Критерії, показники й рівні сформованості природничо-наукової компетентності майбутніх екологів / Г.А. Білецька // Освіта та педагогічна наука. – 2014. – № 2. – С. 19-24.
2. Воропаева Е.Э. Структура и критерии готовности педагога к инновационной деятельности [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.science-education.ru/pdf/2014/4/110.pdf>.
3. Гавриш І. В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності [Текст] : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Гавриш Ірина Володимирівна ; Харківський національний педагогічний ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2006. – 579 с.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 374 с.
5. Замерченко Н. И. Формирование PR-компетентности бакалавров в условиях вуза как средство повышения конкурентоспособности педагога : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Замерченко Наталия Ивановна. – Москва, 2012. – 185 с.
6. Занюк С. С. Психологія мотивації: [навч. посібник] / С. С. Занюк. – К. : Либідь, 2011. – 304 с.
7. Коджаспирова Г. М. Словарь по педагогике / Г. М. Коджаспирова, А. Ю. Коджаспиров. – М. : ИКЦ «МарТ»; Ростов н/Д : Изд. центр «МарТ», 2005. – 174 с.
8. Решетник С. М. Критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх офіцерів внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України до службової діяльності / С.М. Решетник // Зб. наук. праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна» – 2013. – № 2(8). – С. 217-223.
9. Романишин Ю. Л. Визначення компонентів та критеріїв готовності майбутніх документознавців-менеджерів до практичної діяльності / Ю. В. Романишин // Підготовка фахівців у системі професійної освіти: проблеми, технології, перспективи: Матеріали Всеукр. наук.-метод. конф. (Кривий Ріг, 9-10 травня 2009 р.). – Кривий Ріг : Видавничий центр КТУ, 2009. – 428 с.
10. Словник української мови: у 11 т. – Т. 4 . (І-М) – К. : Наук. думка, 1973. – 840 с.